Muvatta'ın Şeybânî Nüshasının Leysî Nüshası Üzerine Zevâidi

"Zawāid of the Shaybānī's Copy of *Muwatta'* on the Laysī's Copy"

Üzeyir DURMUŞ[*]

Abstract: Muwatta' of Imām Mālik is one of the oldest hadith boks. The most famous copy of Muvatta is undoubtedly the copy of Laysī. The copy of Shaybānī, on the other hand, stands out with some unique features such as the fact that it belongs to a Hanafī jurist, and that it does not include the opinions of Mālik's fiqh, but the views of Hanafī jurists. When the copy of Shaybānī is compared with the copy of Laysī in terms of the narrations it contains, it is seen that most of the narrations are the same as the narrations in the copy of Laysī. However, the copy of Shaybānī contains 82 narrations that are not transmitted from Mālik and 81 narrations that are not found in the copy of Laysī, although they are narrated from Mālik. In the study, it is stated that 32 of these 81 narrations are in other copies of Muwatta', and 9 of them are transmitted from Mālik in other hadith books, although not in copies of Muwatta'; It has been revealed that 27 of the remaining 40 narrations were transmitted by other authors with narrations not based on Mālik, and 13 narrations could not be found in the hadith sources that could be accessed.

Keywords: Hadīth, Muwatta', Laysī, Shaybānī, Zawāid.

Citation: Üzeyir DURMUŞ, "*Muvatta*'ın Şeybânî Nüshasının Leysî Nüshası Üzerine Zevâidi" (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XXI/2, 2023, pp. 303-323.

Keywords: Hadīth, *Muwatta'*, Laysī, Shaybānī, Zawāid.

I. Giriş

İmâm Mâlik b. Enes (v. 179/795), *el-Muvatta'* adlı eseriyle gerek kendi çağında gerekse sonraki çağlarda yaşayan hadis ehli üzerinde çok etkili olmuştur. *Muvatta*'ının yüzlerce râvisi olması, bu râviler içinde İmâm Şâfiî ve İmâm Muhammed gibi müctehidlerin bulunması, başta *Kütüb-i Sitte* müellifleri olmak üzere kendisinden sonra gelen muhaddislerin kitaplarında rivâyetlerine yer vermesi ve *Muvatta'* üzerinde çok sayıda şerh ve ihtisâr çalışması yapılması bunun somut göstergelerindendir.

Muvatta'ın günümüze ulaşan çok sayıda nüshası vardır. Bunlar içinden

[*] Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., İlahiyat fakültesi, Hadis, ÇANAKKALE, uzeyirdurmus@comu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1776-6160 Geliş: 18.07.2023 Yayın: 31.12.2023

Leysî, Zührî ve Şeybânî nüshaları eksiksiz olmaları yönüyle öne çıkmaktadır.[1] Leysî nüshası tartışmasız olarak *Muvatta*'ın en meşhur rivâyetidir. Şeybânî nüshası ise bütünüyle semâ yoluyla alınması ve Hanefî bir müctehide ait olması yönleriyle temayüz etmektedir. Şeybânî ve Leysî nüshaları arasında rivâyetler noktasında benzerlik ve farklılıklar önemli bir konudur. Görülebildiği kadarıyla bu konuda müstakil bir çalışma yapılmış değildir.

Bu makâlede, Şeybânî nüshasında olup da Leysî nüshasında bulunmayan rivâyetler ortaya konulacaktır. Bu çalışmanın arka planında, belirtilen zevâidin tespiti için Şeybânî nüshası esas alınmış, onda yer alan her bir rivâyetin Leysî nüshasında olup olmadığı tek tek kontrol edilmiştir.[2] Böylece hadis edebiyatı ve tarihi açısından önemli bir konu olan *Muvatta'* rivâyetleri arasındaki benzerlik ve farklar konusu Şeybânî ve Leysî nüshaları kapsamında vuzûha kavuşturulmaya çalışılmıştır.

1. Şeybânî ve Leysî Nüshaları Arasında Genel Bir Karşılaştırma

Şeybânî ve Leysî nüshalarının ana omurgasının aynı olduğu öncelikle belirtilmelidir. 1008 rivâyetlik Şeybânî nüshasının Mâlik'ten gelen 926 rivâyetinden 845'inin Leysî nüshasıyla ortak oluşu bunun en belirgin göstergesidir. Şeybânî kendi fıkhî ekolu gereği görüşlerine dayanak teşkil eden 82 farklı rivâyeti şerh bağlamında *Muvatta*'ya eklemiştir. Şeybânî nüshasının Leysî nüshasından ve diğer nüshalardan en büyük farkı budur. Bunun dışında Şeybânî nüshası Leysî'de olmayan 81 Mâlik rivâyeti daha içermektedir ki farklı rivâyetler içerme durumu farklı *Muvatta'* nüshaları arasında hep görülen bir durumdur.

Şeybânî nüshası, Mâlik'in fıkhî görüşlerine neredeyse hiç yer vermeyen bir rivâyettir. Bu nüshada Mâlik'in fıkhî görüşleri değil, naklettiği merfû', mevkûf ve maktû' rivâyetler kaydedilmiş, fıkhî konularda gerekli görüldüğünde Hanefî bakış açısının aktarılması tercih edilmiştir. Leysî nüshasında ise Mâlik'in hadisler bağlamındaki fıkhî görüşlerine çok geniş yer verilmiştir. Aslında *Muvatta'* denince anlaşılan Mâlik'in merviyyâtıdır. İmâm Mâlik'in veya İmâm Muhammed'in görüşleri bu rivâyetlere yapılan yorumlardan ibâret olup kitabın asıl unsuru değildir. Dolayısıyla farklı mensubiyetlerin hadislerin yorumlarına farklı yansıması gayet doğaldır.

Şeybânî nüshasına bakıldığında çoğu rivâyetin Leysî nüshasıyla aynı[3],

---

1 Şeybânî nüshası, telifinden günümüze tam olarak ulaşmış olmakla birlikte daha çok *Muvatta*'ın bir özeti gibi görünmektedir. Sayımlarımıza göre Muvatta'ın Leysî nüshasında merfû', mevkûf ve maktû' toplam 1996 rivâyet bulunmaktadır. Şeybânî nüshasında ise bu rakam Mâlik'in dışında kalan râvîleerden nakledilen 82 hadis çıkarıldıktan sonra kalanın tümü bu kategorilerde değerlendirilse bile 926 olmaktır. Dolayısıyla Şeybânî nüshası *Muvatta*'ın yarısından azını kapsamaktadır.

2 Karşılaştırma yaklaşık 50 sayfa tuttuğu için burada verilememektedir. İleride Şeybânî nüshası üzerine yapılacak bir kitap çalışmasına eklenmesi planlanmaktadır.

3 Örneğin bkz. Şeybânî, "Vukût", 2; Leysî, "Vukût", 2.

bazılarının daha uzun[4] ve bazılarının ise daha kısa[5] olduğu görülmekte; bir takım taktî' ve ihtisarlar göze çarpmaktadır. Bunlar hemen her hadis kitabında görülen normal uygulamalardır.

2. Leysî Nüshasında Yer Almayan Şeybânî Rivâyetleri

Leysî nüshasında yer almayan Şeybânî rivâyetleri iki bölümde ele alınabilir. Bunların birincisi, Şeybânî'nin Mâlik'ten rivâyet etmediği ve konuya farklı bir bakış açısı katmak için *Muvatta*'a eklediği; ikincisi ise Şeybânî'nin Mâlik'ten rivâyet ettiği fakat Leysî nüshasında bulunmayan rivâyetlerdir.

2.1. Şeybânî'nin Mâlik'ten Nakletmediği Rivâyetler

Şeybânî'nin Ebû Hanîfe ve başkalarından naklettiği *Muvatta*'ın aslında yer almayan rivâyetlerin sayısı 82'dir. Bunların Şeybânî nüshasındaki hadis numaraları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	56	63	64	65
66	67	68	105	106	107	108	109	110	115
116	117	118	119	120	121	122	123	124	125
126	127	142	148	158	210	211	212	213	214
215	259	260	261	262	263	264	265	266	279
286	535	544	546	547	558	607	608	609	612
613	647	648	666	740	741	742	743	747	802
856	901								

İmâm Muhammed, bu 82 rivâyeti 43 farklı râvîden nakletmiştir. Bunlar içinde en çok rivâyette bulunduğu râvî 11 rivâyetle (18, 19, 56, 117, 210, 259, 260, 544, 607, 612, 647 nolu rivâyetler) Ebû Hanîfe'dir. Bütün bu râvîler ve Şeybânî nüshasındaki rivâyetleri ancak ayrı bir makâlede ele alınabilecek kadar geniş bir konu ve bu çalışmanın asıl hedefi *Muvatta*'ın orijinalindeki rivâyetler olduğu için burada bu kadarıyla yetinilecektir.

2.2. Şeybânî'nin Mâlik'ten Naklettiği Rivâyetler

Şeybânî'nin Mâlik'ten naklettiği rivâyetlerin 81'i Leysî nüshasında yer almamaktadır. Bu rivâyetlerin Şeybânî nüshasındaki numaraları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

61	92	129	130	173	177	197	202	225	231
245	250	252	298	319	388	410	430	431	474

4 Örneğin bkz. Şeybânî, 51; Leysî, "Tahâret", 45.
5 Örneğin bkz. Şeybânî, 166; Leysî, "Salâtu'l-leyl", 12.

482	483	485	541	561	563	564	579	597	598
601	803	839	843	861	866	873	875	893	903
906	909	910	911	918	923	927	928	930	935
936	941	943	944	945	946	948	952	959	960
964	965	967	968	973	974	978	979	981	982
983	989	990	991	992	993	996	997	1003	1004
1008									

Aşağıda bu rivâyetler Şeybânî nüshasındaki sıralarıyla ele alınarak; diğer *Muvatta'* nüshalarında yer alıp almadıkları, *Muvatta'* nüshalarında bulunamadıkları takdirde diğer hadis kaynaklarında Mâlik'ten veya başkalarından rivâyet edilip edilmedikleri ortaya konulmaya ve bütün bunlardan hareketle oluşan istatistiksel bilgiler serdedilip bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

Şeybânî nüshasında Mâlik'ten rivâyet edilen fakat Leysî nüshasında yer almayan 81 rivâyet ve tahrîcleri şöyledir:[6]

61/1 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ؛ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ لا يَرُوحُ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلا اغْتَسَلَ.

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

92 /2 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ فِي النِّدَاءِ ثَلاثًا وَيتَشَهَّدُ ثَلاثًا، وَكَانَ أَحْيَانًا إِذَا قَالَ حَيَّ عَلَى الْفَلاحِ ، قَالَ عَلَى إِثْرِهَا:"حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında bulunamamakla birlikte Mâlik'ten aynı sened ve metinle Beyhekî tarafından rivâyet edildiği tespit edilmiştir.[7]

129/3 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ كَانَ إِذَا جَاءَ إِلَى الصَّلاةِ، فوَجَدَ النَّاسَ قَدْ رَفعُوا مِنْ رَكْعَتِهِمْ سَجَدَ مَعَهُمْ.

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır. Ancak benzer anlamda Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadis *Sünen-i Ebû Dâvud*'da yer almaktadır.[8]

130/4 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ كَانَ إِذَا وَجَدَ الإِمَامَ قَدْ صَلَّى بعْضَ الصَّلاةِ، صَلَّى مَعَهُ مَا أَدْرَكَ مِنَ الصَّلاةِ، إِنْ كَانَ قَائِمًا قَامَ، وَإِنْ كَانَ قَاعِدًا قعَدَ، حَتَّى يقْضِي الإِمَامُ صَلاتَهُ، لا يُخَالِفُ فِي شَيْءٍ مِنَ الصَّلاةِ.

6 Birinci rakam hadisn 81 rivâyet içindeki, taksim işâreti sonrasında gelen ikinci rakam ise rivâyetin Şeybânî nüshasındaki sıra numarasını göstermektedir.

7 Ahmed b. Hüseyin el-Beyhekî, *es-Sünenü'l-Kebîr*, thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türkî (Kâhire: Dâru'l-lü'lüe, 2011), 3/190 (No: 2015).

8 Ebû Dâvud, "Salât" 155 (No. 893). Ayrıca bkz. Ebu'l-Hasenât Muhammed Abdulhayy el-Leknevî, *et-Ta'lîku'l-mümecced alâ Muvatta'i Muhammed* (Dımaşk: Dâru'l-kalem, 2005), 1/433.

Bu rivâyet, Zührî[9] ve Hadesânî[10] nüshalarında bulunmaktadır.

173/5 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِيقُولُ: قَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ: "لأَنْ أَذْكُرَ اللَّهَ مِنْ بُكْرَةٍ إِلَى اللَّيْلِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحْمِلَ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ مِنْ بُكْرَةٍ حَتَّى اللَّيْلِ."

Bu rivâyetin Mâlik'ten nakli bulunamamıştır. Ancak aynı sened ve benzer metinle İbnü'l-Mübârek[11], benzer bir merfû rivâyeti de Abdurrezzâk[12] tarafından nakledilmiştir.

177/6 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ؛ أَنَّهُ قَامَ عَنْ يَسَارِ بْنِ عُمَرَ فِي صَلاتِهِ، فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ.

İbn Vehb[13] nüshasında farklı senedle merfû' rivâyeti nakledilmiştir.

197/7 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ؛ أَنَّهُ سَأَلَ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْمُسَافِرِ إِذَا كَانَ لا يَدْرِي مَتَى يَخْرُجُ يَقُولُ: أَخْرُجُ الْيَومَ، بَلْ أَخْرُجُ غَدًا، بَلِ السَّاعَةَ، فَكَانَ كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَيْهِ لَيَالٍ كَثِيرَةٌ أَيَقْصُرُ، أَمْ مَا يَصْنَعُ؟ قَالَ: "يَقْصُرُ وَإِنْ تَمَادَى بِهِ ذَلِكَ شَهْرًا."

Muvatta' nüshalarında ve ulaşılabilen hadis kitaplarında bulunamamıştır.

202/8 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، حَدَّثَنَا نَافِعٌ؛ أَنَّ ابْنَ عُمَرَحِينَ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ، وَالْعِشَاءَ فِي السَّفَرِ، سَارَ حَتَّى غَابَ الشَّفَقُ.

Buhârî[14] tarafından Mâlik'ten gelmeyen farklı bir senedle aynı anlamı ifâde eden bir hadis nakledilmiştir.

225/9 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ؛ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زَادَ النِّدَاءَ الثَّالِثَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

Buhârî[15] tarafından, Mâlik'ten gelmemesi dışında aynı senedle ve daha geniş bir metinle nakledilmiştir.

231/10 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ؛ أَنَّ أَبَاهُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ رَأَى فِي قَمِيصِهِ دَمًا وَالإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَنَزَعَ قَمِيصَهُ فَوَضَعَهُ.

Bu rivâyet, Zührî[16] veHadesânî[17]nüshalarında bulunmaktadır.

245/11 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ رَأَى رَجُلا رَكَعَ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: "مَا شَأْنُهُ؟" فَقَالَ نَافِعٌ: فَقُلْتُ: "يَفْصِلُ بَيْنَ صَلاتِهِ." قَالَ ابْنُ عُمَرَ: "وَأَيُّ فَصْلٍ أَفْضَلُ مِنَ السَّلامِ."

---

9 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1991), 1/116 (No: 295).

10 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'* (Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1994), 1/94 (No: 99).

11 Abdullâh b. el-Mübârek, *ez-Zühd ve'r-rekâik* (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, ty.), 1/398 (No.1128).

12 Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef* (Beyrût: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1403), 1/530 (No. 2027).

13 Mâlik (Abdullâh b. Vehb), *el-Muvatta'* (Dimâm: Dâru İbni'l-Cevzî, 1999), s. 123 (No. 405).

14 Buhârî, "Umre", 20 (No. 1805); "Cihâd", 136 (No. 3000).

15 Buhârî, "Cumua", 21 (No. 912).

16 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/44 (No: 103).

17 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 1/63 (No: 45).

Bu rivâyet, Zührî[18] ve Hadesânî[19] nüshalarında bulunmaktadır.

250/12 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِي مُرَّةَ، أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ: "كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوتِرُ؟" قَالَ: فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلَهُ، فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلَهُ، فَقَالَ: "إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ كَيْفَ أَصْنَعُ أَنَا؟" قَالَ: "أَخْبِرْنِي." قَالَ: "إِذَا صَلَّيْتُ الْعِشَاءَ صَلَّيْتُ بَعْدَهَا خَمْسَ رَكَعَاتٍ، ثُمَّ أَنَامُ فَإِنْ قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ صَلَّيْتُ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِنْ أَصْبَحْتُ أَصْبَحْتُ عَلَى وِتْرٍ."

Bu rivâyet, Zührî[20] nüshasında bulunmaktadır.

252/13 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ؛ أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْتَرَ عَلَى رَاحِلَتِهِ.

Bu rivâyeti Müslim[21] farklı bir sened ve yaklaşık aynı metinle nakletmektedir.

298/14 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ، كَانَ يَقُولُ: "لا يَسْجُدُ الرَّجُلُ، وَلا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، إِلا وَهُوَ طَاهِرٌ."

Mâlik'i içermemesi hâriç aynı sened ve ek ihtivâ eden aynı metinle Beyhekî tarafından rivâyet edilmiştir.[22]

319/15 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ قَالَ: "لا تَبْكُوا عَلَى مَوْتَاكُمْ، فَإِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ."

Merfû' olarak başta Buhârî[23] ve Müslim[24] olmak üzere birçok müellif tarafından nakledilen bu hadisin buradaki şekliyle mevkûf rivâyeti bulunamamıştır. Ancak hadisin merfû' rivâyetini İbn Ömer ve başka sahâbîlerin bir hüküm olarak aktarmış olmaları oldukça doğaldır.

388/16 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: "كُلُّ ذَلِكَ قَدْ رَأَيْتُ النَّاسَ يَفْعَلُونَهُ، فَأَمَّا نَحْنُ فَنُكَبِّرُ."

Müslim[25] tarafından aynı anlam İbn Ömer'den babasından naklen rivâyet edilmiştir.

410/17 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيُّ، أَنَّهُ سَأَلَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، عَنْ بَدَنَةٍ جَعَلَتْهَا امْرَأَةٌ عَلَيْهَا، قَالَ: فَقَالَ سَعِيدٌ: "الْبُدْنُ مِنَ الإِبِلِ، وَمَحِلُّ الْبُدْنِ الْبَيْتُ الْعَتِيقُ إِلا أَنْ تَكُونَ سَمَّتْ مَكَانًا مِنَ الأَرْضِ فَلْتَنْحَرْهَا حَيْثُ سَمَّتْ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ بَدَنَةً فَبَقَرَةٌ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ بَقَرَةٌ فَعَشْرٌ مِنَ الْغَنَمِ، قَالَ: ثُمَّ سَأَلْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ: مِثْلَ مَا قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: إِنْ لَمْ تَجِدْ بَقَرَةً، فَسَبْعٌ مِنَ الْغَنَمِ، قَالَ: ثُمَّ جِئْتُ خَارِجَةَ بْنَ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالَ سَالِمٌ، ثُمَّ جِئْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالَ سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ.

Bu rivâyet, Zührî[26] ve Hadesânî[27] nüshalarında bulunmaktadır.

430/18 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ شِهَابٍ، قَالَ: بَلَغَنِي، أَنَّ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، كَانَ يَقُولُ: "أَمَرَ

---

18 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/219 (No: 561).
19 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 1/156 (No: 181).
20 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/120 (No: 301).
21 Müslim, "Salâtu'l-müsâfirîn", 38 (No. 700).
22 Beyhekî, *es-Sünenü'l-Kebîr*, 1/274 (No: 431).
23 Örneğin bkz. Buhârî, "Cenâiz", 32 (No. 1286).
24 Örneğin bkz. Müslim, "Cenâiz", 22 (No. 928).
25 Müslim, "Hac", 273 (No. 1284).
26 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/532 (No: 1375) ve 2/186 (No. 2130).
27 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/413 (No: 538).

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ."

Başta Buhârî[28] ve Müslim[29] olmak üzere birçok müellif tarafından nakledilen bu hadisin Mâlik'ten rivâyeti bulunamamıştır. A'zamî her ne kadar ed-Dânî'nin bu rivâyetin Zührî nüshasında olduğunu belirttiğini söylese[30] de o nüshada bu rivâyete rastlanamamıştır.

431/19 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ هَبَّارَ بْنَ الأَسْوَدِ جَاءَ يَوْمَ النَّحْرِ، وَعُمَرُ يَنْحَرُ بُدْنَهُ، فَقَالَ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَخْطَأْنَا فِي الْعِدَّةِ كُنَّا نُرَى أَنَّ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمَ عَرَفَةَ." فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: "اذْهَبْ إِلَى مَكَّةَ فَطُفْ بِالْبَيْتِ سَبْعًا، وَبَيْنَ الصَّفَا، وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا، أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ وَانْحَرْ هَدْيًا إِنْ كَانَ مَعَكَ، ثُمَّ احْلِقُوا، أَوْ قَصِّرُوا، وَارْجِعُوا فَإِذَا كَانَ قَابِلٌ فَحُجُّوا، وَاهْدُوا، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَيَصُمْ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ، وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ."

Bu rivâyet, İbn Vehb[31] ve Hadesânî[32] nüshalarında bulunmaktadır.

474/20 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ إِذَا طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ بَدَأَ بِالصَّفَا فَرَقِيَ حَتَّى يَبْدُوَ لَهُ الْبَيْتُ، وَكَانَ يُكَبِّرُ ثَلاثَ تَكْبِيرَاتٍ ثُمَّ يَقُولُ: لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، يَفْعَلُ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَذَلِكَ إِحْدَى وَعِشْرُونَ تَكْبِيرَةً وَسَبْعُ تَهْلِيلاتٍ، وَيَدْعُو فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ، وَيَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى ثُمَّ يَهْبِطُ، فَيَمْشِي حَتَّى إِذَا جَاءَ بَطْنَ الْمَسِيلِ سَعَى حَتَّى يَظْهَرَ مِنْهُ، ثُمَّ يَمْشِي حَتَّى يَأْتِيَ الْمَرْوَةَ فَيَرْقَى فَيَصْنَعَ عَلَيْهَا مِثْلَ مَا صَنَعَ عَلَى الصَّفَا، يَصْنَعُ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ سَعْيِهِ، وَسَمِعْتُهُ يَدْعُو عَلَى الصَّفَا: اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ، وَإِنَّكَ لا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ وَإِنِّي أَسْأَلُكَ كَمَا هَدَيْتَنِي لِلإِسْلامِ أَنْ لا تَنْزِعَهُ مِنِّي حَتَّى تَوَفَّانِي وَأَنَا مُسْلِمٌ.

Bu rivâyet, Zührî[33] ve Hadesânî[34] nüshalarında bulunmaktadır.

482/21 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ السَّخْتِيَانِيُّ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ رَجُلٍ، أَخْبَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَجُلا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "أَنَّ أُمِّي امْرَأَةٌ كَبِيرَةٌ لا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَحْمِلَهَا عَلَى بَعِيرٍ، وَإِنْ رَبَطْنَاهَا خِفْنَا أَنْ تَمُوتَ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟" قَالَ: "نَعَمْ."

Bu rivâyet, İbn Vehb[35] ve İbnü'l-Kâsım[36] nüshalarında bulunmaktadır.

483/22 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ السَّخْتِيَانِيُّ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، أَنَّ رَجُلا كَانَ جَعَلَ عَلَيْهِ أَنْ لا يَبْلُغَ أَحَدٌ مِنْ وَلَدِهِ الْحَلْبَ، فَيَحْلِبَ فَيَشْرَبَ، وَيَسْتَقِيَهُ إِلا حَجَّ وَحَجَّ بِهِ، قَالَ: فَبَلَغَ رَجُلٌ مِنْ وَلَدِهِ الَّذِي قَالَ: وَقَدْ كَبِرَ الشَّيْخُ، فَجَاءَ ابْنُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ: "إِنَّ أَبِي قَدْ كَبِرَ وَهُوَ لا يَسْتَطِيعُ الْحَجَّ أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟" قَالَ: "نَعَمْ."

---

28 Buhârî, "Ehâdîsü'l-enbiyâ", 10 (No. 3359).
29 Müslim, "Selâm", 144 (No. 2238).
30 Muhammed Mustafâ el-A'zamî, el-Muvatta' (Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 2004), 1/107.
31 Mâlik (Abdullâh b. Vehb), *el-Muvatta'*, s. 60 (No: 132).
32 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/408 (No: 532).
33 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/508-509 (No: 1311-1313).
34 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/415 (No: 543).
35 Mâlik (Abdullâh b. Vehb), *el-Muvatta'*, s. 65 (No: 158).
36 Mâlik (İbnü'l-Kâsım), *el-Muvatta'* (Abu Dabi: Menşûrâtu'l-mecmai's-sekafî, 2004), 1/140 (No: 130).

Leysî nüshasındafarklı senedle aynı durumun geçtiği farklı bir olay rivâyet edilmiştir.[37]Yukarıdaki rivâyet ise aynı sened ve metinle Şâfiî tarafından Mâlik'ten nakledilmiştir.[38]

485/23 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَيَغْتَسِلُ بِعَرَفَةَ يَوْمَ عَرَفَةَ حِينَ يُرِيدُ أَنْ يُرَوِّحَ.

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

541/24 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ الأَسَدِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تُسْتَأْذَنُ الأَبْكَارُ فِي أَنْفُسِهِنَّ ذَوَاتِ الأَبِ وَغَيْرِ الأَبِ.»

Bu rivâyet, sonundaki hükmü değiştirmeyen cümle ekiyle ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır. Ancak bâkirelerden evlendirme konusunda izin alınacağına dair rivâyet hemen bütün hadis kitaplarında, bu arada Leysî rivâyetinde de yer almaktadır.[39]

561/25 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ عَبْدًا لِبَعْضِ ثَقِيفٍ جَاءَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: أَنَّ سَيِّدِي أَنْكَحَنِي جَارِيَتَهُ، فُلانَةً، وَكَانَ عُمَرُ يَعْرِفُ الْجَارِيَةَ، وَهُوَ يَطَؤُهَا فَأَرْسَلَ عُمَرُ إِلَى الرَّجُلِ، فَقَالَ: مَا فَعَلَتْ جَارِيَتُكَ؟ قَالَ: هِيَ عِنْدِي، قَالَ: هَلْ تَطَؤُهَا؟ فَأَشَارَ إِلَى بَعْضِ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ، فَقَالَ: لا، فَقَالَ عُمَرُ: "أَمَا وَاللَّهِ لَوِ اعْتَرَفْتَ لَجَعَلْتُكَ نَكَالا."

Bu rivâyet, Zührî[40] nüshasında bulunmaktadır.

563/26 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جُمْهَانَ مَوْلَى الأَسْلَمِيِّينَ، عَنْ أُمِّ بَكْرٍ الأَسْلَمِيَّةِ، أَنَّهَا اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَسِيدٍ، ثُمَّ أَتَيَا عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: "هِيَ تَطْلِيقَةٌ إِلا أَنْ تَكُونَ سَمَّتْ شَيْئًا فَهُوَ عَلَى مَا سَمَّتْ."

Bu rivâyet, Zührî[41] nüshasında bulunmaktadır.

564/27 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا مُجَبِّرٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: "إِذَا قَالَ الرَّجُلُ: إِذَا نَكَحْتُ، فُلانَةً فَهِيَ طَالِقٌ، فَهِيَ طَالِقٌ، فَهِيَ كَذَلِكَ إِذَا نَكَحَهَا، وَإِذَا كَانَ طَلَّقَهَا وَاحِدَةً، أَوِ اثْنَتَيْنِ، أَوْ ثَلاثًا فَهُوَ كَمَا قَالَ."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

579/28 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: "إِذَا آلَى الرَّجُلُ مِنِ امْرَأَتِهِ، ثُمَّ فَاءَ قَبْلَ أَنْ تَمْضِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ، فَهِيَ امْرَأَتُهُ لَمْ يَذْهَبْ مِنْ طَلاقِهَا شَيْءٌ، فَإِنْ مَضَتِ الأَرْبَعَةُ الأَشْهُرُ قَبْلَ أَنْ يَفِيءَ فَهِيَ تَطْلِيقَةٌ، وَهُوَ أَمْلَكُ بِالرَّجْعَةِ مَا لَمْ تَنْقَضِ عِدَّتُهَا." قَالَ: وَكَانَ مَرْوَانُ يَقْضِي بِذَلِكَ.

Bu rivâyet, Zührî[42] ve Hadesânî[43] nüshalarında bulunmaktadır.

597/29 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْجَزَّارِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ، أَنَّهُ قَالَ: "عِدَّةُ أُمِّ الْوَلَدِ ثَلاثُ حِيَضٍ."

---

37 Mâlik, "Hac", 97.

38 Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *el-Müsned* (Kuveyt: Şeriketü Garâs, 2004), 2/244 (No. 933).

39 Malik, "Nikâh", 4.

40 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/44 (No: 1824).

41 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/620 (No: 1613).

42 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 1/609 (No: 1580-1581).

43 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 1/275 (No: 346).

Bu rivâyet, Mâlik'e dayanmayan bir senedle Saîd b. Mansûr[44] tarafından aynı metinle Hz. Ali'den nakledilmiştir.

598/30 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، أَنَّ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ سُئِلَ عَنْ عِدَّةِ أُمِّ الْوَلَدِ؟ فَقَالَ: "لا تُلْبِسُوا عَلَيْنَا فِي دِينِنَا إِنْ تَكُ أَمَةً فَإِنَّ عِدَّتَهَا عِدَّةُ حُرَّةٍ."

Bu rivâyet, Mâlik'e dayanmayan bir senedle Dârekutnî[45] tarafından aynı sayılabilecek bir metinle Amr b. Âs'tan nakledilmiştir.

601/31 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلا مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلامًا أَسْوَدَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «مَا أَلْوَانُهَا؟» قَالَ: "حُمْرٌ." قَالَ: «فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَاقٍ؟» قَالَ: "نَعَمْ." قَالَ: «فَبِمَا كَانَ ذَلِكَ؟» قَالَ: "أُرَاهُ نَزَعَهُ عِرْقٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ." قَالَ: «فَلَعَلَّ ابْنَكَ نَزَعَهُ عِرْقٌ.»

Bu rivâyet, Zührî[46] ve Hadesânî[47] nüshalarında bulunmaktadır.

803/32 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا الْعَلاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ، أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: كُنْتُ أَبِيعُ الْبَزَّ فِي زَمَانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَإِنَّ عُمَرَ قَالَ: "لا يَبِيعُهُ فِي سُوقِنَا أَعْجَمِيٌّ، فَإِنَّهُمْ لَمْ يَفْقَهُوا فِي الدِّينِ، وَلَمْ يُقِيمُوا فِي الْمِيزَانِ وَالْمِكْيَالِ."

قَالَ يَعْقُوبُ: فَذَهَبْتُ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، فَقُلْتُ لَهُ: هَلْ لَكَ فِي غَنِيمَةٍ بَارِدَةٍ؟ قَالَ: مَا هِيَ؟ قُلْتُ: بَزٌّ، قَدْ عَلِمْتُ مَكَانَهُ، يَبِيعُهُ صَاحِبُهُ بِرُخْصٍ، لا يَسْتَطِيعُ بَيْعَهُ، أَشْتَرِيهِ لَكَ، ثُمَّ أَبِيعُهُ لَكَ، قَالَ: نَعَمْ، فَذَهَبْتُ، فَصَفَقْتُ بِالْبَزِّ، ثُمَّ جِئْتُ بِهِ، فَطَرَحْتُ فِي دَارِ عُثْمَانَ، فَلَمَّا رَجَعَ عُثْمَانَ، فَرَأَى الْعُكُومَ فِي دَارِهِ، قَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: بَزٌّ، جَاءَ بِهِ يَعْقُوبُ، قَالَ: ادْعُوهُ لِي، فَجِئْتُ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قُلْتُ: هَذَا الَّذِي قُلْتُ لَكَ، قَالَ: أَنَظَرْتَهُ؟ قُلْتُ: كَفَيْتُكَ، وَلَكِنْ رَابَهُ حَرَسُ عُمَرَ، قَالَ: نَعَمْ، فَذَهَبَ عُثْمَانُ إِلَى حَرَسِ عُمَرَ، فَقَالَ: إِنَّ يَعْقُوبَ يَبِيعُ بَزِّي فَلا تَمْنَعُوهُ، قَالُوا: نَعَمْ، جِئْتُ بِالْبَزِّ السُّوقَ، فَلَمْ أَلْبَثْ حَتَّى جَعَلْتُ ثَمَنَهُ فِي مِزْوَدٍ، وَذَهَبْتُ بِهِ إِلَى عُثْمَانَ، وَبِالَّذِي اشْتَرَيْتُ الْبَزَّ مِنْهُ، فَقُلْتُ: عُدَّ الَّذِي لَكَ، فَاعْتَدَّهُ، وَبَقِيَ مَالٌ كَثِيرٌ، قَالَ: فَقُلْتُ لِعُثْمَانَ: هَذَا لَكَ، أَمَا إِنِّي لَمْ أَظْلِمْ بِهِ أَحَدًا، قَالَ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، وَفَرِحَ بِذَلِكَ، قَالَ: فَقُلْتُ: أَمَا إِنِّي قَدْ عَلِمْتُ مَكَانَ بَيْعِهَا مِثْلِهَا، أَوْ أَفْضَلَ، قَالَ: وَعَائِدٌ أَنْتَ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، إِنْ شِئْتَ، قَالَ: قَدْ شِئْتُ، قَالَ: فَقُلْتُ: فَإِنِّي بَاغٍ خَيْرًا فَأَشْرِكْنِي، قَالَ: نَعَمْ بَيْنِي وَبَيْنَكَ.

Hadisin ilk paragrafı özet olarak Mâlik'e dayanan bir senedle Tirmizî tarafından rivâyet edilmiştir.[48]

839/33 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ؛ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ سَيَّبَ سَائِبَةً.

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

843/34 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو الرِّجَالِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُمِّهِ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَتْ أَعْتَقَتْ جَارِيَةً لَهَا عَنْ دُبُرٍ مِنْهَا، ثُمَّ إِنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بَعْدَ ذَلِكَ اشْتَكَتْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَشْتَكِيَ، ثُمَّ إِنَّهُ دَخَلَ عَلَيْهَا رَجُلٌ سِنْدِيٌّ، فَقَالَ لَهَا، أَنْتِ مَطْبُوبَةٌ، فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: وَيْلَكَ، مَنْ طَبَّنِي؟ قَالَ: امْرَأَةٌ مِنْ نَعْتِهَا كَذَا وَكَذَا، فَوَصَفَهَا، وَقَالَ: إِنَّ فِي حَجْرِهَا الآنَ صَبِيًّا قَدْ بَالَ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: ادْعُوا لِي فُلانَةَ جَارِيَةً كَانَتْ تَخْدُمُهَا، فَوَجَدُوهَا فِي بَيْتِ جِيرَانٍ لَهُمْ فِي حَجْرِهَا صَبِيٌّ،

---

44 Saîd b. Mansûr, *es-Sünen (Hindistan: Dâru's-selefiyye, 1982)*, 1/346 (No: 1286).

45 Ali b. Ömer ed-Dârekutnî, *es-Sünen (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2004)*, 4/477 (No: 3836).

46 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/464 (No: 2890).

47 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 1/224 (No: 276).

48 Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî, *es-Sünen* (Mısır: Mektebetü Mustafâ el-Bâbî el_Halebî, 1975), 2/357 (No: 487).

قَالَتْ: الآنَ حَتَّى أَغْسِلَ بَوْلَ هَذَا الصَّبِيِّ، فَغَسَلَتْهُ ثُمَّ جَاءَتْ، فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ: أَسَحَرْتِنِي؟ قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَتْ: لِمَ؟ قَالَتْ: أَحْبَبْتُ الْعِتْقَ، قَالَتْ: فَوَاللَّهِ لا تَعْتَقِينَ أَبَدًا، ثُمَّ أَمَرَتْ عَائِشَةُ ابْنَ أُخْتِهَا أَنْ يَبِيعَهَا مِنَ الأَعْرَابِ مِمَّنْ يُسِيءُ مَلْكَتَهَا، قَالَتْ: ثُمَّ ابْتَعْ لِي بِثَمَنِهَا رَقَبَةً، ثُمَّ أَعْتِقْهَا، فَقَالَتْ عَمْرَةُ: فَلَبِثَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مَا شَاءَ اللَّهُ مِنَ الزَّمَانِ، ثُمَّ إِنَّهَا رَأَتْ فِي الْمَنَامِ أَنِ اغْتَسِلِي مِنْ آبَارٍ ثَلاثَةٍ يَمُدُّ بَعْضُهَا بَعْضا، فَإِنَّكِ تُشْفَيْنَ، فَدَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَعْدِ بْنِ زُرَارَةَ، فَذَكَرَتْ أُمُّ عَائِشَةَ الَّذِي رَأَتْ، فَانْطَلَقَا إِلَى قَنَاةٍ، فَوَجَدَا آبَارًا ثَلاثَةً يَمُدُّ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَاسْتَقَوْا مِنْ كُلِّ بِئْرٍ مِنْهَا ثَلاثَ شُجُبٍ حَتَّى مَلَئُوا الشُّجُبَ مِنْ جَمِيعِهَا، ثُمَّ أَتَوْا بِذَلِكَ الْمَاءِ إِلَى عَائِشَةَ، فَاغْتَسَلَتْ فِيهِ فَشُفِيَتْ.

Bu rivâyet, Hadesânî[49] nüshasında bulunmaktadır.

861/35 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ شِهَابٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يَقُولُ: إِنَّ الْقَصْوَاءَ نَاقَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ تَسْبِقُ كُلَّمَا وَقَعَتْ فِي سِبَاقٍ، فَوَقَعَتْ يَوْمًا فِي إِبِلٍ، فَسُبِقَتْ، فَكَانَتْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ كَآبَةٌ أَنْ سُبِقَتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَفَعُوا شَيْئًا، أَوْ أَرَادُوا رَفْعَ شَيْءٍ وَضَعَه اللَّهُ.»

Bu rivâyet, Hadesânî[50] nüshasında bulunmaktadır.

866/36 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلاحَ فَلَيْسَ مِنَّا.»

Bu rivâyet, İbnü'l-Kâsım[51] nüshasında bulunmaktadır.

873/37 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ضَرَبَ لِلنَّصَارَى، وَالْيَهُودِ، وَالْمَجُوسِ بِالْمَدِينَةِ إِقَامَةَ ثَلاثِ لَيَالٍ يَتَسَوَّقُونَ، وَيَقْضُونَ حَوَائِجَهُمْ، وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنْهُمْ يُقِيمُ بَعْدَ ذَلِكَ.

Bu rivâyet, Zührî[52] ve Hadesânî[53] nüshalarında bulunmaktadır.

875/38 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: «لا يُقِيمُ أَحَدُكُمُ الرَّجُلَ مِنْ مَجْلِسِهِ فَيَجْلِسَ فِيهِ.»

Buhârî[54] tarafından Mâlik'ten aynı sened ve metinle rivâyet edilmiştir.

893/39 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ، قَالَ: "رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لأَهْلِ الْبَيْتِ الْقَاصِي فِي الْكَلْبِ يَتَّخِذُونَهُ."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

903/40 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ الْجَرَّاحِ مَوْلَى أُمِّ حَبِيبَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ؛ أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعِيرُ الَّتِي فِيهَا جَرَسٌ لا تَصْحَبُهَا الْمَلائِكَةُ.»

Bu rivâyet, Hadesânî[55] nüshasında bulunmaktadır.

906/41 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ مَنْ سَمِعَ عَائِشَةَ، تَقُولُ: سَمِعْتُ صَوْتَ أُنَاسٍ يَلْعَبُونَ مِنَ الْحَبَشِ، وَغَيْرِهِمْ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتُحِبِّينَ أَنْ تَرَيْ لَعِبَهُمْ؟ قَالَتْ: قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءُوا، وَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ النَّاسِ، فَوَضَعَ كَفَّهُ عَلَى الْبَابِ، وَمَدَّ يَدَهُ، وَوَضَعْتُ ذَقَنِي عَلَى يَدِهِ، فَجَعَلُوا يَلْعَبُونَ وَأَنَا

49 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 1/349 (No: 442).
50 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/532 (No: 799).
51 Mâlik (İbnü'l-Kâsım), *el-Muvatta'*, 1/193 (No: 217).
52 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/63 (No: 1864).
53 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/469 (No: 642).
54 Buhârî, "İsti'zân", 31 (No. 6269).
55 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/483 (No: 673).

أَنْظُرُ، قَالَتْ: فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: حَسْبُكِ، قَالَتْ: وَأَسْكُتُ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلاثًا، ثُمَّ قَالَ لِي: حَسْبُكِ، قُلْتُ: نَعَمْ.فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ فَانْصَرَفُوا.

Bu rivâyetin Mâlik'ten gelmeyen oldukça benzer metinli bir versiyonu Nesâî[56] tarafından nakledilmiştir.

909/42 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ يَتَطَيَّبُ بِالْمِسْكِ الْمُفَتَّتِ الْيَابِسِ.

Begavî Hz. Ömer'in misk ile kokulandığını senedsiz olarak rivâyet etmektedir.[57]

910/43 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الَّذِينَ قَتَلُوا أَصْحَابَ بِئْرِ مَعُونَةَ ثَلاثِينَ غَدَاةً، يَدْعُو عَلَى رِعْلٍ، وذَكْوَانَ، وَعُصَيَّةَ: عَصَتِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. قَالَ أَنَسٌ: نَزَلَ فِي الَّذِينَ قُتِلُوا بِبِئْرِ مَعُونَةَ قُرْآنٌ قَرَأْنَاهُ حَتَّى نُسِخَ: بَلِّغُوا قَوْمَنَا أَنَّا قَدْ لَقِينَا رَبَّنَا وَرَضِيَ اللَّهُ عَنَّا وَرَضِينَا عَنْهُ.

Bu rivâyet, Zührî[58] ve Hadesânî[59] nüshalarında bulunmaktadır.

911/44 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْقَارِيُّ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ، فَكَانَ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ، فَيَقُولُ: السَّلامُ عَلَيْكُمْ، فَيَقُولُ مِثْلَ مَا يُقَالُ لَهُ.

Bu rivâyet, Hadesânî[60] nüshasında bulunmaktadır.

918/45 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: "مَنْ جَعَلَ دِينَهُ غَرَضًا لِلْخُصُومَاتِ أَكْثَرَ التَّنَقُّلَ."

Dârimî, Mâlik'ten gelmeyen bir senedle aynı rivâyeti nakletmektedir.[61]

923/46 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي مُخْبِرٌ؛ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قَالَ وَهُوَ يُوصِي رَجُلا: "لا تَعْتَرِضْ فِيمَا لا يَعْنِيكَ، وَاعْتَزِلْ عَدُوَّكَ، وَاحْذَرْ خَلِيلَكَ إِلا الأَمِينَ، وَلا أَمِينَ إِلا مَنْ خَشِيَ اللَّهَ، وَلا تَصْحَبْ فَاجِرًا كَيْ تَتَعَلَّمَ مِنْ فُجُورِهِ، وَلا تُفْشِ إِلَيْهِ سِرَّكَ، وَاسْتَشِرْ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ."

Bu rivâyet, İbn Ebî Şeybe[62] ve daha birçok muhaddis tarafından Mâlik'in olmadığı senedlerle İbn Ömer'den değil Hz. Ömer'den nakledilmiştir.

927/47 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَبْعَثُ إِلَيْنَا بِأَحِظَّائِنَا مِنَ الأَكَارِعِ، وَالرُّءُوسِ.

Bu rivâyet, Hadesânî[63] nüshasında bulunmaktadır.

928/48 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَسْلَمَ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ يَقُولُ: خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَهُوَ يُرِيدُ الشَّامَ، حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ الشَّامِ أَنَاخَ عُمَرُ، وَذَهَبَ لِحَاجَةٍ، قَالَ أَسْلَمُ: فَطَرَحْتُ فَرْوَتِي بَيْنَ شِقَّيْ رَحْلِي، فَلَمَّا فَرَغَ عُمَرُ عَمَدَ إِلَى بَعِيرِي،

56 Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2001), 8/181 (No: 8902).

57 Hüseyin b. Mes'ûd el-Begavî, *Şerhü's-Sünne* (Beyrût: el-Mektebü'l-İslâmî, 1983), 12/86 (No: 3168).

58 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/112 (No: 1964).

59 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/530 (No: 793).

60 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/481 (No: 668).

61 Abdullâh b. Abdurrahmân ed-Dârimî, *Müsnedü'd-Dârimî* (Suûdi Arabistan: Dâru'l-muğnî, 2000), 1/342 (No: 312).

62 İbn Ebî Şeybe Abdullâh b. Muhammed, *el-Musannef* (Riyad: Mektebetü'r-rüşd, 1409), 7/94 (No. 34450).

63 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/539 (No: 818).

فَرَكِبَهُ عَلَى الْفَرْوَةِ، وَرَكِبَ أَسْلَمُ بَعِيرَهُ، فَخَرَجَا يَسِيرَانِ حَتَّى لَقِيَهُمَا أَهْلُ الأَرْضِ، يَتَلَقَّوْنَ عُمَرَ، قَالَ أَسْلَمُ: فَلَمَّا دَنَوْا مِنَّا أَشَرْتُ لَهُمْ إِلَى عُمَرَ، فَجَعَلُوا يَتَحَدَّثُونَ بَيْنَهُمْ، قَالَ عُمَرُ: تَطْمَحُ أَبْصَارُهُمْ إِلَى مَرَاكِبِ مَنْ لا خَلاقَ لَهُمْ، يُرِيدُ مَرَاكِبَ الْعَجَمِ.

Bu rivâyet, İbn Ebî Şeybe[64] ve daha birçok muhaddis tarafından Mâlik'in olmadığı senedlerle nakledilmiştir.

930/49 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: "يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَتَى السَّاعَةُ؟" قَالَ: «وَمَا أَعْدَدْتَ لَهَا؟» قَالَ: "لا شَيْءَ، وَاللَّهِ إِنِّي لَقَلِيلُ الصِّيَامِ وَالصَّلاةِ وَإِنِّي لأُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ." قَالَ: «إِنَّكَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ.»

Bu rivâyet, Hadesânî[65] nüshasında bulunmaktadır.

935/50 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، أَنَّ عَمْرَةَ حَدَّثَتْهُ، أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ، تَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا زَالَ جِبْرَئِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ لَيُوَرِّثَنَّهُ.»

Bu rivâyet, Hadesânî[66] nüshasında bulunmaktadır.

936/51 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ كَتَبَ إِلَى أَبِي بَكْرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ:"انْظُرْ مَا كَانَ مِنْ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ سُنَّتِهِ، أَوْ حَدِيثِ عُمَرَ، أَوْ نَحْوِ هَذَا فَاكْتُبْهُ لِي، فَإِنِّي قَدْ خِفْتُ دُرُوسَ الْعِلْمِ، وَذَهَابَ الْعُلَمَاءِ."

Buhârî bu rivâyeti "hadîsu Umer" kısmı olmaksızın muallak olarak rivâyet etmektedir.[67]

941/52 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: بَيْنَا أَنَا أَغْتَسِلُ وَيَتِيمٌ كَانَ فِي حَجْرِ أَبِي، يَصُبُّ أَحَدُنَا عَلَى صَاحِبِهِ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا عَامِرٌ وَنَحْنُ كَذَلِكَ، فَقَالَ: يَنْظُرُ بَعْضُكُمْ إِلَى عَوْرَةِ بَعْضٍ؟ وَاللَّهِ إِنِّي كُنْتُ لأَحْسَبُكُمْ خَيْرًا مِنَّا قُلْتُ: قَوْمٌ وُلِدُوا فِي الإِسْلامِ لَمْ يُولَدُوا فِي شَيْءٍ مِنَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَاللَّهِ لأَظُنُّكُمُ الْخَلْفَ.

Bu rivâyet, İbn Ebî Şeybe[68] tarafından Mâlik'in olmadığı bir senedle muhtasar olarak nakledilmiştir.

943/53 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، يَقُولُ: "لَقَدْ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَوَيْهِ يَوْمَ أُحُدٍ."

Bu rivâyet, başta Buhârî[69] ve Müslim[70] olmak üzere birçok muhaddis tarafından Mâlik'in olmadığı senedlerle ve aynı metinle nakledilmiştir.

944/54 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْثًا، فَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَطَعَنَ النَّاسُ فِي إِمْرَتِهِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ: إِنْ تَطْعَنُوا فِي إِمْرَتِهِ، فَقَدْ كُنْتُمْ تَطْعَنُونَ فِي إِمْرَةِ أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ، وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كَانَ لَخَلِيقًا لِلإِمْرَةِ، وَإِنْ كَانَ لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ مِنْ بَعْدِهِ.

Bu rivâyet, Buhârî[71]tarafından Mâlik'e dayanan ve Müslim[72] tarafından

64 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/9 (No. 33843).
65 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/539 (No: 818).
66 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/506 (No: 720).
67 Buhârî, "İlim", 34 (No: 100 öncesi).
68 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/100 (No. 1131).
69 Örneğin bkz. Buhârî, "Ashâb", 15 (No. 3725).
70 Örneğin bkz. Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 42 (No. 2412).
71 Örneğin bkz. Buhârî, "Megâzî", 86 (No. 4469).
72 Örneğin bkz. Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 63 (No. 2426).

Mâlik’in olmadığı bir senedleve aynı denilebilecek bir metinle nakledilmiştir.

945/55 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْمَرٍ، عَنْ عُبَيْدٍ يَعْنِي ابْنَ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: «إِنَّ عَبْدًا خَيَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى بَيْنَ أَنْ يُؤْتِيَهُ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا مَا شَاءَ، وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ، فَاخْتَارَ الْعَبْدُ مَا عِنْدَهُ» ، فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَقَالَ: فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ، وَقَالَ النَّاسُ: انْظُرُوا إِلَى هَذَا الشَّيْخِ يُخْبِرُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَبَرِ عَبْدٍ خَيَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى، وَهُوَ يَقُولُ: فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا.فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْمُخَيَّرُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَعْلَمَنَا بِهِ.وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَمَنَّ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلا لاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلا، وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الإِسْلامِ، وَلا يَبْقَيَنَّ فِي الْمَسْجِدِ خَوْخَةٌ إِلا خَوْخَةُ أَبِي بَكْرٍ.»

Bu rivâyet, Buhârî[73] ve Müslim[74] tarafından Mâlik’e dayanan bir senedle ve aynı denilebilecek bir metinle nakledilmiştir.

946/56 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ ثَابِتٍ الأَنْصَارِيِّ، أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ الأَنْصَارِيَّ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ أَكُونَ قَدْ هَلَكْتُ قَالَ: «لِمَ؟» قَالَ: نَهَانَا اللَّهُ أَنْ نُحِبَّ أَنْ نُحْمَدَ بِمَا لَمْ نَفْعَلْ، وَأَنَا امْرُؤٌ أُحِبُّ الْحَمْدَ، وَنَهَانَا عَنِ الْخُيَلاءِ، وَأَنَا امْرُؤٌ أُحِبُّ الْجَمَالَ، وَنَهَانَا اللَّهُ أَنْ نَرْفَعَ أَصْوَاتَنَا فَوْقَ صَوْتِكَ، وَأَنَا رَجُلٌ جَهِيرُ الصَّوْتِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا ثَابِتُ! أَمَا تَرْضَى أَنْ تَعِيشَ حَمِيدًا، وَتُقْتَلَ شَهِيدًا، وَتَدْخُلَ الْجَنَّةَ.»

Bu rivâyet Cevherî’nin belirttiğine göre İbn Ufeyr’in *Muvatta’* nüshasında bulunmaktadır.[75]

948/57 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ؛ أَنَّ ابْنَ عُمَرَكَانَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا، أَوْ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ جَاءَ قَبْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَلَّى عَلَيْهِ، وَدَعَا ثُمَّ انْصَرَفَ.

İbn Ebî Şeybe, İbn Ömer’in yolculuk öncesi ve sonrası Hz. Peygamber’in kabrini ziyaret edip ona, Hz.Ebû Bekir’e ve babasına selam verdiğini nakletmektedir.[76] Leysî nüshasında ise İbn Ömer’in yolculuk öncesi ve sonrası kaydı olmaksızın Hz. Peygamber’in kabrini ziyaret edip ona dua ettiği rivâyet edilmektedir.[77]

952/58 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنِي بَشِيرُ بْنُ يَسَارٍ، أَنَّ حُصَيْنَ بْنَ مِحْصَنٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَمَّةً، لَهُ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَّهَا زَعَمَتْ، أَنَّهُ قَالَ لَهَا: "أَذَاتُ زَوْجٍ أَنْتِ؟» فَقَالَتْ: "نَعَمْ." فَزَعَمَتْ أَنَّهُ قَالَ لَهَا: «كَيْفَ أَنْتِ لَهُ؟» فَقَالَتْ: "مَا آلُوهُ إِلا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ." قَالَ: «فَانْظُرِي أَيْنَ أَنْتِ مِنْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ جَنَّتُكِ أَوْ نَارُكِ.»

Bu rivâyet Cevherî’nin belirttiğine göre İbn Ufeyr’in *Muvatta’* nüshasında bulunmaktadır.[78]

959/59 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، يَرْفَعُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: «السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ، كَالَّذِي يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ كَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ.»

---

73 Buhârî, “Menâkıbu’l-Ensâr”, 43 (No. 4469).

74 Müslim, “Fedâilü’s-sahâbe”, 2 (No. 2382).

75 Abdurrahmân b. Abdullâh el-Cevherî, *Müsnedü’l-Muvatta’* (Beyrût: Dâru’l-garbi’l-İslâmî, 1997), s. 211 (No. 221).

76 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 3/28 (No. 11793).

77 Mâlik, “Kasru’s-salât”, 68.

78 Cevherî, *Müsnedü’l-Muvatta’*, s. 610-611 (No. 824).

Bu rivâyet, Zührî[79] ve Hadesânî[80] nüshalarında bulunmaktadır.

960/60 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي ثَوْرُ بْنُ زَيْدٍ الدِّيلِيُّ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ مَوْلَى أَبِي مُطِيعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِثْلَ ذَلِكَ.

Bu rivâyet Cevherî'nin belirttiğine göre Ma'n, İbn Bükeyr ve İbn Bürd'ün *Muvatta'* nüshalarında müsned; İbn Vehb, İbn Yûsuf ve İbn Ufeyr nüshalarında Ebû Hüreyre'den mevkûf olarak nakledilmektedir.[81]

964/61 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ شَجَرَةً لا يَسْقُطُ وَرَقُهَا، وَإِنَّهَا مَثَلُ الْمُسْلِمِ فَحَدِّثُونِي مَا هِيَ؟» قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: فَوَقَعَ النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي، فَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ، قَالَ: فَاسْتَحْيَيْتُ، فَقَالُوا: حَدِّثْنَا يَا رَسُولَ اللهِ، مَا هِيَ؟ قَالَ: «النَّخْلَةُ.» قَالَ عَبْدُ اللهِ: فَحَدَّثْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ بِالَّذِي وَقَعَ فِي نَفْسِي مِنْ ذَلِكَ، فَقَالَ عُمَرُ: وَاللهِ لأَنْ تَكُونَ قُلْتَهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ لِي كَذَا وَكَذَا.

Bu rivâyet, İbnü'l-Kâsım[82] ve Hadesânî[83] nüshalarında bulunmaktadır.

965/62 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "غِفَارُ غَفَرَ اللهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ: سَالَمَهَا اللهُ، وَعُصَيَّةُ: عَصَتِ اللهَ وَرَسُولَهُ."

Bu rivâyet, Buhârî[84] ve Müslim[85] tarafından Mâlik'in olmadığı senedlerle ve aynı metinle nakledilmiştir.

967/63 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لأَصْحَابِ الْحِجْرِ: «لا تَدْخُلُوا عَلَى هَؤُلاءِ الْقَوْمِ الْمُعَذَّبِينَ إِلا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ، فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا بَاكِينَ، فَلا تَدْخُلُوا عَلَيْهِمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَهُمْ.»

Bu rivâyet, Zührî[86] ve Hadesânî[87] nüshalarında bulunmaktadır.

968/64 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي مُحَيْرِيزٍ، قَالَ: أَدْرَكْتُ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُونَ: "مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ الْمَعْلُومَةِ الْمَعْرُوفَةِ، أَنْ تَرَى الرَّجُلَ يَدْخُلُ الْبَيْتَ لا يَشُكُّ مَنْ رَآهُ أَنْ يَدْخُلَهُ لِسُوءٍ، غَيْرَ أَنَّ الْجُدُرَ تُوَارِيهِ."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

973/65 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: قِيلَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: "لَوْ دُفِنْتِ مَعَهُمْ؟" قَالَ: قَالَتْ: "إِنِّي إِذًا لأَنَا الْمُبْتَدِئَةُ بِعَمَلِي."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

974/66 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، قَالَ: قَالَ سَلَمَةُ لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ: "مَا شَأْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ لَمْ يُدْفَنْ مَعَهُمْ؟" فَسَكَتَ ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْهِ قَالَ: "إِنَّ النَّاسَ كَانُوا يَوْمَئِذٍ مُتَشَاغِلِينَ."

---

79 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/86 (No: 1915).
80 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/538 (No: 816).
81 Cevherî, *Müsnedü'l-Muvatta'*, s. 285 (No. 306).
82 Mâlik (İbnü'l-Kâsım), *el-Muvatta'*, 1/231 (No: 298).
83 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/530 (No: 791).
84 Buhârî, "Menâkıb", 7 (No. 3513).
85 Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 187 (No. 2518).
86 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/182 (No: 2119).
87 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/532 (No: 797).

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

978/67 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: "لَوْ عَلِمْتُ أَنَّ أَحَدًا أَقْوَى عَلَى هَذَا الأَمْرِ مِنِّي لَكَانَ أَنْ أُقَدَّمَ فَيُضْرَبَ عُنُقِي أَهْوَنَ عَلَيَّ، فَمَنْ وَلِيَ هَذَا الأَمْرَ بَعْدِي فَلْيَعْلَمْ أَنْ سَيَرُدُّهُ عَنْهُ الْقَرِيبُ وَالْبَعِيدُ، وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ لأُقَاتِلُ النَّاسَ عَنْ نَفْسِي."

Bu rivâyet, İbn Şebbe'nin *Târîhu'l-Medîne*'sinde Mâlik'in olmadığı bir senedle rivâyet edilmiştir.[88]

979/68 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنِي مُخْبِرٌ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، قَالَ: "وَرَقًا كَانَ النَّاسُ لا شَوْكَ فِيهِ، وَهُمُ الْيَوْمَ شَوْكٌ لا وَرَقَ فِيهِ، إِنْ تَرَكْتَهُمْ لَمْ يَتْرُكُوكَ، وَإِنْ نَقَدْتَهُمْ نَقَدُوكَ."

Bu rivâyet, Mâlik'in talebelerinden İbn Vehb'in *el-Câmi' fi'l-hadîs* adlı kitabında Mâlik'ten çok benzer bir metinle nakledilmiştir.[89]

981/69 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ يُحَدِّثُهُ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَهْبِطُ مِن ثَنِيَّةِ هَرْشِي مَاشِيًا، عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَسْوَدُ.»

Bu rivâyet, son üç kelimesi hâriç İbn Hibbân tarafından Mâlik'in olmadığı bir senedle nakledilmiştir.[90]

982/70 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الأَنْصَارَ لِيُقْطِعَ لَهُمْ بِالْبَحْرَيْنِ، فَقَالُوا: "لا وَاللَّهِ! إِلا أَنْ تُقْطِعَ لإِخْوَانِنَا مِنْ قُرَيْشٍ مِثْلَهَا." مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلاثًا، فَقَالَ: "إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي."

Bu rivâyet, Ebû Saîd b. el-Arabî tarafından Mâlik'e uzanan bir sened ve aynı metinle nakledilmiştir.[91] Ayrıca yaklaşık aynı metin ve Mâlik'in olmadığı bir senedle Buhârî tarafından da nakledilmiştir.[92]

983/71 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلْقَمَةَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ.»

Bu rivâyet Cevherî'nin belirttiğine göre İbn Ufeyr'in *Muvatta'* nüshasında bulunmaktadır.[93]

989/72 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: "الْمَمْلُوكُ وَمَالُهُ لِسَيِّدِهِ، وَلا يَصْلُحُ لِلْمَمْلُوكِ أَنْ يُنْفِقَ مِنْ مَالِهِ شَيْئًا بِغَيْرِ إِذْنِ سَيِّدِهِ إِلا أَنْ يَأْكُلَ، أَوْ يَكْتَسِيَ، أَوْ يُنْفِقَ بِالْمَعْرُوفِ."

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

---

88 Ömer b. Şebbe, *Târîhu'l-Medîne* (Cidde: es-Seyyid Habîb Muhammed Ahmed, 1399), 2/692.

89 Abdullâh b. Vehb, *el-Câmi' fi'l-hadîs* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1995), s. 524 (No. 416).

90 İbn Balabân, *el-İhsân fî takrîbi Sahîh İbni Hibbân* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1988), 9/71 (No. 3755).

91 Ebû Saîd b. el-Arabî, *Mu'cemu İbni'l-Arabî* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1997), 1/113 (No. 177).

92 Örneğin bkz. Buhârî, "Müsâkât", 15 (No. 2376).

93 Cevherî, *Müsnedü'l-Muvatta'*, s. 82-83 (No. 4).

990/73 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَتْ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ تِسْعُ صِحَافٍ يَبْعَثُ بِهَا إِلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا كَانَتِ الطُّرْفَةُ أَوِ الْفَاكِهَةُ أَوِ الْقَسْمُ، وَكَانَ يَبْعَثُ بِآخِرِهِنَّ صَفْحَةً إِلَى حَفْصَةَ، فَإِنْ كَانَ قِلَّةٌ، أَوْ نُقْصَانٌ كَانَ بِهَا.

Bu rivâyet, ulaşılabilen farklı *Muvatta'* nüshalarında ve diğer hadis kitaplarında bulunamamıştır.

991/74 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يَقُولُ: "وَقَعَتِ الْفِتْنَةُ يَعْنِي فِتْنَةَ عُثْمَانَ، فَلَمْ يَبْقَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ أَحَدٌ، ثُمَّ وَقَعَتْ فِتْنَةُ الْحَرَّةِ، فَلَمْ يَبْقَ مِنْ أَصْحَابِ الْحُدَيْبِيَةِ أَحَدٌ، فَإِنْ وَقَعَتِ الثَّالِثَةُ لَمْ يَبْقَ بِالنَّاسِ طَبَاخٌ."

Bu rivâyet, İbn Şebbe'nin *Târîhu'l-Medîne*'sinde Mâlik'in olmadığı bir senedle rivâyet edilmiştir.[94]

992/75 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ عَلَيْهِمْ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَامْرَأَةُ الرَّجُلِ رَاعِيَةٌ عَلَى مَالِ زَوْجِهَا، وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.»

Bu rivâyet, Zührî[95] ve Hadesânî[96] nüshalarında bulunmaktadır.

993/76 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْغَادِرَ يَقُومُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُنْصَبُ لَهُ لِوَاءٌ، فَيُقَالُ: هَذِهِ غُدْرَةُ فُلانٍ.»

Bu rivâyet, Hadesânî[97] nüshasında bulunmaktadır.

996/77 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ، وَاخْتِلافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَمَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ.»

Bu rivâyet, Buhârî tarafından Mâlik'e dayanan aynı sened ve yaklaşık aynı metinle nakledilmiştir.[98]

997/78 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرَأَيْتَ ابْنَ أَبِي قُحَافَةَ نَزَعَ ذَنُوبًا أَوْ ذَنُوبَيْنِ فِي نَزْعِهِ ضَعْفٌ، وَاللَّهُ يَغْفِرُ لَهُ، ثُمَّ قَامَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَاسْتَحَالَتْ غَرْبًا، فَلَمْ أَرَ عَبْقَرِيًّا مِنَ النَّاسِ يَنْزِعُ نَزْعَهُ، حَتَّى ضَرَبَ النَّاسَ بِعَطَنٍ.»

Bu rivâyet, Buhârî[99] ve Müslim[100] tarafından Mâlik'in olmadığı senedlerle ve yaklaşık aynı metinle nakledilmiştir.

1003/79 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ عُمَرَ بْنِ حَزْمٍ، أَنَّ أَبَاهُ، أَخْبَرَهُ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهَا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِثْلَ مَا رَغِبَتْ هَذِهِ الأُمَّةُ عَنْهُ، مِنْ هَذِهِ الآيَةِ: {وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا} [الحجرات: 9].

Bu rivâyet, Hâkim tarafından Mâlik'in olmadığı bir senedle ve yaklaşık

94 İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîne*, 4/1274.
95 Mâlik (Ebû Mus'ab ez-Zührî), *el-Muvatta'*, 2/182 (No: 2121).
96 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/529 (No: 790).
97 Mâlik (Süveyd el-Hadesânî), *el-Muvatta'*, 2/532 (No: 797).
98 Buhârî, "İ'tisâm", 2 (No. 7288).
99 Örneğin bkz. Buhârî, "Ashâb", 5 (No. 3664).
100 Örneğin bkz. Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 18 (No. 2392).

aynı metinle nakledilmiştir.[101]

1004/80 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: {الزَّانِي لا يَنْكِحُ إِلا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لا يَنْكِحُهَا إِلا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ} [النور: 3] ، قَالَ: وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: "إِنَّهَا نُسِخَتْ هَذِهِ الآيَةُ بِالَّتِي بَعْدَهَا، ثُمَّ قَرَأَ: {وَأَنْكِحُوا الأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ} [النور: 32]."

Bu rivâyet, Mâlik'e dayanmayan bir senedle Saîd b. Mansûr[102] tarafından sonunda kısa bir ekle nakledilmiştir.

1008/81 - أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ؛ أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّمَا أَجَلُكُمْ فِيمَا خَلا مِنَ الأُمَمِ، كَمَا بَيْنَ صَلاةِ الْعَصْرِ إِلَى مَغْرِبِ الشَّمْسِ؟ وَإِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُ الْيَهُودِ، وَالنَّصَارَى كَرَجُلٍ اسْتَعْمَلَ عُمَّالا." فَقَالَ: مَنْ يَعْمَلُ لِي إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ عَلَى قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ؟ قَالَ: فَعَمِلَتِ الْيَهُودُ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنْ نِصْفِ النَّهَارِ إِلَى الْعَصْرِ عَلَى قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ؟ فَعَمِلَتِ النَّصَارَى عَلَى قِيرَاطٍ قِيرَاطٍ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ يَعْمَلُ لِي مِنَ صَلاةِ الْعَصْرِ إِلَى مَغْرِبِ الشَّمْسِ عَلَى قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ، أَلا فَأَنْتُمُ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ مِنْ صَلاةِ الْعَصْرِ إِلَى مَغْرِبِ الشَّمْسِ عَلَى قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ، قَالَ: فَغَضِبَ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى، وَقَالُوا: نَحْنُ أَكْثَرُ عَمَلا، وَأَقَلُّ عَطَاءً، قَالَ: هَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ حَقِّكُمْ شَيْئًا؟ قَالُوا: لا، قَالَ: فَإِنَّهُ فَضْلِي أُعْطِيهِ مَنْ شِئْتُ.

Bu rivâyet, Buhârî tarafından hem Mâlik'e dayanan bir sened ve çok benzer bir metinle[103] hem de Mâlik'in olmadığı bir senedle ve yaklaşık aynı metinle[104] nakledilmiştir.

Bu 81 rivâyetin, 35'i merfû', 39'u mevkûf, 7'si maktû'dur. Bunların oluşturduğu istatiksel tablo aşağıdadır:

	Hadis No	Hadis Sayısı	Oran
Merfû'	252, 430, 482, 483, 541, 579, 601, 861, 866, 875, 893, 903, 906, 910, 930, 935, 943, 944, 945, 946, 952, 959, 960, 964, 965, 967, 968, 981, 982, 983, 992, 993, 996, 997, 1008	35	%43
Mevkûf	61, 92, 129, 130, 173, 177, 202, 225, 245, 250, 298, 319, 388, 431, 474, 485, 561, 563, 564, 597, 598, 803, 839, 843, 873, 909, 911, 923, 927, 928, 941, 948, 973, 974, 978, 979, 989, 990, 1003	39	%48
Maktû'	197, 231, 410, 918, 936, 991, 1004	7	%9

Genellikle merfû' ve mevkûf hadislerden oluşan bu 81 rivâyetin 32'sinin diğer *Muvatta'* nüshalarında yer aldığı, 9'unun Mâlik'e dayanan ve 27'sinin Mâlik'e dayanmayan senedlerle başka muhaddislerin kitaplarında bulunduğu, 13 rivâyetin ise araştırmaya konu olana hadis kitaplarında olmadığı görülmektedir. Bu durum tablo olarak şöyle ifade edilebilir:

	Hadis No	Hadis Sayısı	Oran
Diğer Muvatta'	130, 177, 231, 245, 250, 410, 431, 474,	32	%40

101 el-Hâkim Muhammed b. Abdullâh, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn* (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1990), 2/168 (No. 2664).
102 Saîd b. Mansûr, *es-Sünen*, 1/254 (No: 862).
103 Buhârî, "İcâre", 9 (No. 2269).
104 Buhârî, "Ehâdîsü'l-enbiyâ", 50 (No. 3459).

Nüshalarında Bulunanlar	482, 561, 563, 579, 601, 843, 861, 866, 873, 903, 910, 911, 927, 930, 935, 946, 952, 959, 960, 964, 967, 983, 992, 993		
Başka Muhaddislerce Mâlik'ten Nakledilenler	92, 483, 875, 944, 945, 979, 982, 996, 1008	9	%11
Başka Muhadislerce Başkalarından Nakledilenler	129, 173, 202, 225, 252, 298, 319, 388, 430, 597, 598, 803, 906, 909, 918, 923, 928, 936, 941, 943, 965, 978, 981, 991, 997, 1003, 1004	27	%33
Hadis Kaynaklarında Bulunamayanlar	61, 197, 485, 541, 564, 839, 893, 948, 968, 973, 974, 989, 990	13	%16

Hadis kaynaklarında bulunamayan 13 rivâyetin 9'u mevkûf, 2'si merfû' (541 ve 893), diğer 2'si de maktû' (197 ve 974) rivâyettir.

Şeybânî'nin Mâlik'e isnâd etmesine rağmen tarama yaptığımız hadis kaynaklarında bulunamayan rivâyetlerin Mâlik'in günümüze ulaşamayan diğer Muvatta' nüshalarında ve ulaşamadığımız hadis kaynaklarında bulunması muhtemeldir. Sonuç itibariyle Şeybânî'nin Mâlik'ten rivâyet ettiği 926 (1008-82) rivâyetten sadece 40'ının Mâlik'e isnadının dayanakları bulunamamış, bunlardan 27'sinin Mâlik tarafından olmasa da başkaları tarafından rivâyet edildiği görülmüş, 13 rivâyet ise arama yapılan hadis kaynaklarında tespit edilememiştir. Bu sayı 926 rivâyetin yaklaşık %1,5'unu oluşturmaktadır.

IV. Sonuç

İmâm Mâlik'in rivâyetleri çağdaşları ve kendisinden sonra gelen muhaddisler için mu'teber bir kaynak olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda başta *Kütüb-i Sitte* müellifleri olmak üzere birçok muhaddis derledikleri hadis kitaplarına Mâlik'in rivâyetlerini de almışlardır. İmâm Buhârî, *Muvatta'*da bulunan merfû' rivâyetlerin neredeyse yarısını kitabına almasıyla bu anlamda müstesna bir konuma sahiptir.

İmâm Mâlik, birçok âlim gibi zaman içinde kitabını güncellemiştir. Bu kapsamda eserinin bir sürümünde yer verdiği bazı rivâyetlere bir sonraki sürümünde yer vermemiştir. Aksi durumun olması da kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle *Muvatta'*ın farklı rivâyetlerinde ana omurga aynı olmakla birlikte farklı rivâyetlere raslanmakta, birinde bulunanın diğerinde bulunmadığı görülebilmektedir. Nitekim Şeybânî'nin *Muvatta'* nüshasında yer alan 81 rivâyetin Leysî nüshasında olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bu 81 rivâyetin 32'si Leysî nüshası dışındaki bazı *Muvatta'* nüshalarında yer almaktadır. 81 rivâyet içindeki günümüze ulaşan *Muvatta'* nüshalarında yer almayan bazı rivâyetlerin de Buhârî ve Müslim gibi güvenilir muhaddislerce Mâlik'ten rivâyet edildiği görülmektedir. *Muvatta'*ın tüm farklı rivâyetleri günümüze ulaşmış olsaydı belki de Şeybânî nüshasındaki tüm rivâyetlerin

onlarda dağınık olarak bulunduğu görülebilecekti. Bu çalışmada yapılan tespitler, bunun kuvvetle muhtemel olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Şeybânî'nin *Muvatta'* nüshasının güvenilirliğinde herhangi bir problem olmadığı düşünülmektedir.

Şeybânî, Leysî'nin aksine hadislerin bir anlamda yorumu olarak değerlendirilebilecek olan Mâlik'in görüşlerine kitabında pek yer vermemiştir. Bu nedenle onun nüshasının hacimce daha küçük ve kullanışlı özet bir *Muvatta'* rivâyeti olduğu söylenebilir.

Şeybânî nüshası, içerdiği 1008 rivâyetin 845'inde Leysî nüshasıyla ortaktır. Bu yönüyle Leysî nüshasındaki rivâyetlerin yaklaşık yarısını içerdiği görülmektedir.

"*Muvatta'*ın Şeybânî Nüshasının Leysî Nüshası Üzerine Zevâidi"

Özet: Mâlik'in *Muvatta'*ı kadim hadis kitaplarından olup en meşhur nüshası Leysî'ye aittir. Şeybânî nüshası ise Hanefî bir fakihe ait olmasının yanında Mâlik'in görüşlerine yer vermeyip Hanefî görüşlerine yer vermesi gibi özgün bir kısım özellikleriyle öne çıkmaktadır. Şeybânî ve Leysî nüshaları muhteva açısından karşılaştırıldığında çoğu rivâyetinin Leysî nüshasındaki rivâyetlerle aynı olduğu görülmektedir. Ancak Şeybânî nüshası Mâlik'ten rivâyet edilmeyen 82 ve Mâlik'ten rivâyet edildiği halde Leysî nüshasında bulunmayan 81 rivâyet içermektedir. Bu 81 rivâyetin 32'si diğer Muvatta' nüshalarında yer almakta, 9'u çeşitli hadis kitaplarında Mâlik'ten nakledilmekte; kalan 40 rivâyetin 27'si Mâlik'e dayanmayan rivâyetlerle başka müelliflerce nakledilmekte, 13 rivâyet ise ulaşılabilen hadis kaynaklarında bulunmamaktadır.

Atıf: Üzeyir DURMUŞ, "*Muvatta'*ın Şeybânî Nüshasının Leysî Nüshası Üzerine Zevâidi" (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XXI/2, 2023, pp. 303-323.

Anahtar Kelimeler: Hadis, *Muvatta'*, Leysî, Şeybânî, Zevâid.